

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 316.6:378 (043.2)

PUZUR ELENA

**ADAPTAREA PSIHOSOCIALĂ A STUDENȚILOR ANULUI I
DIN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR**

511.03 – PSIHLOGIE SOCIALĂ

Autoreferatul
tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Sectorului Asistența Psihologică în Educație a Institutului de Științe ale Educației.

Conducător științific:

Bucun Nicolae, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Referenți oficiali:

Jelescu Petru, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, UPS „I. Creangă”

Prițcan Valentina, doctor în psihologie, conferențiar universitar, US „A. Russo” din Bălți

Componența Consiliului Științific Specializat:

Bolboceanu Aglaida, președinte, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător

Paladi Oxana, secretar științific, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Platon Carolina, doctor habilitat în pedagogie, doctor în psihologie, profesor universitar

Tintiuc Dumitru, doctor habilitat în medicină, profesor universitar

Rusnac Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

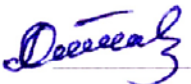
Susținerea va avea loc la 24 martie, ora 13.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D38.511.03-04 din cadrul Institutului de Științe ale Educației, pe adresa: or. Chișinău str. Doina, nr. 104, sala 212.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Institutului de Științe ale Educației din Chișinău și pe pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 22 februarie 2016.

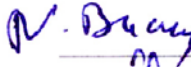
Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

doctor în psihologie, conferențiar universitar

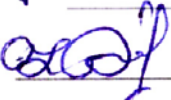
 Paladi Oxana

Conducător științific,

doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

 Bucun Nicolae

Autor

 Puzur Elena

© Puzur Elena, 2016

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate

Dimensiunea socială a educației reflectată în politicile instituțiilor naționale și europene, cea mai importantă strategie lansată de Comisia Europeană pentru această decadă – Europa 2020, iar pentru Republica Moldova Strategia „Educația – 2020”, este orientată spre asigurarea calității în educație și formarea profesională a specialiștilor în anumite domenii. Prin urmare, este clar trendul pe care Uniunea Europeană îl promovează la nivelul politicilor europene și naționale, lucru reflectat în asumările Consiliului Uniunii Europene care prevăd încurajarea creșterii accesibilității la învățământul superior prin asigurarea condițiilor eficiente de educație întru sporirea nivelului de adaptare psihosocială a studenților.

De menționat că progresul psihicului, conștientizat filogenetic și social-istoric, este rezultatul unui proces de adaptare multiformă la complexitatea crescândă a relațiilor sociale, iar cunoașterea și înțelegerea aprofundată a acestui proces asigură coordonarea, eficientizarea și accelerarea lui.

Transformările socioeconomice ale societății influențează procesul adaptării și conferă o actualitate deosebită cercetărilor dedicate adaptării persoanelor la procesul de schimbare. Astfel, procesul de adaptare este studiat la diferite niveluri: morfofuncțional, psihofiziologic, psihoindividual și psihosocial, implicând diverse categorii de subiecți și condiții de adaptare. Una din aceste categorii supuse cercetării procesului de adaptare psihosocială o reprezintă studenții instituțiilor superioare.

Însă, reforma învățământului universitar a înaintat noi cerințe curriculare, tehnologice și sociale acestei categorii de subiecți în cadrul procesului de adaptare. Lipsa unui sistem bine determinat de orientare profesională a elevilor în învățământul general frânează procesul de adaptare psihosocială a studenților la condițiile învățământului universitar.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Odată cu elaborarea curriculumului universitar în Republica Moldova în fața studenților apar noi conținuturi educaționale, noi metode netradiționale de predare și învățare, care cer depunerea unui efort mult mai mare în scopul realizării obiectivelor propuse. Condițiile stresante în care este implicat studentul - noi tipuri și niveluri de comunicare, structura și complexitatea activității de învățare în sistemul universitar, noi procese și metode de evaluare a dezvoltării personalității, devin cauze obiective a stării de alertă ce domină activitatea studentului în perioada de adaptare psihosocială. Important de menționat este că cunoașterea nevoilor de adaptare a studenților la mediul academic reprezintă un aspect care a intrat în atenția atât a cercetătorilor din câmpul psihologiei sociale și educaționale, cât și a factorilor de decizie de la nivelul managementului universitar [8, 31].

Astfel, studentul, fiind implicat într-o situație socială nouă, se confruntă cu un șir de probleme, pe care singur nu le poate rezolva.

Aceste probleme sunt determinate de următoarele contradicții între:

1) natura pasivă a procesului de adaptare la noile condiții sociale, tendința de a evita conflictul și tendința de a dezvolta personalitatea studentului în direcția autorealizării;

2) condițiile și formele de organizarea a activității de învățare în școală, a organizării timpului extracurricular și noile cerințe ale sistemului universitar, axat pe autonomie, inițiativă și responsabilitate.

3) dorința de a fi un adult și incapacitatea de a rezolva de unul singur probleme, de a fi responsabil de acțiunile sale;

4) reprezentările inadecvate, incorecte despre viitoarea profesie și activitate profesională, viața de student și realitatea obiectivă.

Multe elemente ale procesului de adaptare au fost cercetate și elucidate în studiile cercetătorilor din Republica Moldova, precum N. Bucun [1], A. Bolboceanu [3], I. Racu [17], J. Racu [27], A. Danii [18], A. Racu [18], C. Platon [8], M. Pleșca [7], S. Rusnac [19], E. Țărnă [20], dar și a savanților din alte țări: Ф.Б. Березин [23], С.А. Васильева [22], Л.С. Выготский [26], В.В. Лагерев [28], Ф.З. Меерсон [29], Т.И.Рогинская [30], К.М. Смирнов [31], P. Golu [4], A. Neculau [5], M. Zlate [21] ș.a. Rezultatele cercetărilor descriu structura, conținutul, tipurile și mecanismele adaptării psihosociale a personalității în diverse situații.

Apreciind înalt rezultatele cercetărilor în domeniul adaptării psihosociale menționăm imperfecțiunea corelației dintre teoria și practica procesului de adaptare psihosocială. Lipsa metodelor psihosociale specifice pentru cercetarea procesului de adaptare au creat dificultăți în studierea mecanismelor și modalităților de organizare și dirijare a acestui proces. Multe cercetări întreprinse au determinat legițile generale ale procesului de adaptare, fără raportarea lor la particularitățile psihologice concrete ale subiectului cercetat și dinamica dezvoltării acestor particularități.

Analizele realizate în domeniu demonstrează că procesul de adaptare socială a studenților anului I de studiu în mediul studentesc este dependent de un șir de factori psihosociale, care destabilizează adaptarea acestora la condițiile noi. Contradicțiile dintre factorii psihosociale, particularitățile de personalitate și procesul de adaptare socială a studenților anului I de studiu la mediul universitar nu sunt reflectate îndeajuns în literatura de specialitate, devenind **problema științifică de cercetare**.

Scopul cercetării constă în stabilirea particularităților de personalitate, influența acestora asupra procesului de adaptare a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și promovarea unor condiții psihosociale de eficientizare a acestuia.

Pentru a atinge scopul formulat ne-am propus următoarele **obiective**:

1. Analiza teoretică a conținutului și particularităților psihosociale ale procesului de adaptare.

2. Examinarea factorilor ce influențează procesul de adaptare a studenților.

3. Identificarea metodelor de psihodiagnostic pentru evidențierea particularităților tipologice de personalitate.

4. Determinarea particularităților psihosociale de personalitate a studenților în relație cu procesul de adaptare.

5. Stabilirea și descrierea profilurilor/tipurilor de personalitate de bază, influențate de factorii primari în procesul adaptării psihosociale.

6. Determinarea și implementarea unor condiții psihosociale de ameliorare și accelerare a procesului de adaptare a studenților anului I de studiu.

Metodologia cercetării s-a constituit dintr-un ansamblu de metode *teoretice*: documentarea științifică, analiza și sinteza științifică, metode *empirice*: testarea, observarea, experimentalul; metode *statistico-matematice* de prelucrare a datelor.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în stabilirea interacțiunii dintre particularitățile de personalitate ale studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și procesul de adaptare psihosocială al acestora; sunt determinate profilurile psihologice de personalitate și nivelul de adaptare psihosocială al studenților anului I din instituțiile de învățământ superior; sunt propuse condiții de accelerare a procesului de adaptare psihosocială studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

Problema științifică importantă soluționată constă în stabilirea condițiilor de accelerare a procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior, în concordanță cu particularitățile specifice de personalitate ale acestora.

Valoarea teoretică a cercetării: au fost determinate caracteristicile procesului de adaptare psihosocială a studenților la mediul universitar și particularitățile psihosociale tipice ce se manifestă în cadrul procesului de adaptare la condițiile învățământului universitar; s-au stabilit relațiile dintre nivelul de adaptare psihosocială a studenților și trăsăturile lor de personalitate; a fost determinat complexul de calități individuale care formează trăsăturile tipologice specifice ale structurii personalității în cadrul procesului de adaptare psihosocială.

Cercetarea îmbogățește domeniul psihologiei sociale cu informații noi privind particularitățile dezvoltării personalității studenților anului I din instituțiile de învățământ superior în procesul de adaptare psihosocială.

Valoarea aplicativă a cercetării:

1. Posibilitatea practică de administrare a tehnicilor, metodelor aplicate în cadrul cercetării noastre în calitate de instrumentar de diagnosticare a procesului de adaptare a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

2. Metodele utilizate și rezultatele obținute pe baza lor pot fi folosite în serviciul de consiliere în instituțiile de învățământ superior, în scopul îmbunătățirii comportamentului și a modalităților de adaptare psihosocială a studenților în cadrul mediului universitar.

3. Posibilitatea de folosire a rezultatelor acestei cercetări în procesul de consiliere individuală a studenților în problema adaptării lor psihosociale la noile condiții universitare.

4. Rezultatele experimentale vor contribui la organizarea optimală a procesului de diagnosticare a situațiilor de neadaptare; prognozarea evoluției procesului de adaptare a studenților la diferite etape de studii; la eficientizarea și accelerarea procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

5. Programul psihologic de eficientizare a procesului de adaptare a studenților poate fi aplicat în activitățile de educație curriculară și extracurriculară din cadrul instituțiilor de învățământ superior.

Tezele fundamentale înaintate pentru susținere:

1. Procesul de adaptare psihosocială a studenților la mediul universitar este multidimensional, supus schimbării permanente, influențat de un spectru larg de factori, și în particular predominant de influența factorilor psihosociali; determinat de particularitățile tipice ale relațiilor reciproce în caracteristicile de personalitate, generalizate în profilurile personalității.

2. În cadrul procesului de adaptare psihosocială se dezvoltă o relație tridimensională: tip de personalitate – caracteristici integrale de personalitate – factori primari ai personalității. Această relație are caracter de influență reciprocă, provocând particularități specifice ale procesului de adaptare psihosocială.

3. Procesul de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior poate fi optimizat prin implementarea unor condiții de eficientizare a acestuia.

4. Eficientizarea procesului de adaptare poate fi efectuată prin programe psihorecuperatorii concrete, orientate spre dezvoltarea personalității studenților.

5. Modalitățile de antrenare și dezvoltare a procesului de adaptare a studenților includ activități de diagnosticare, consiliere, dezvoltare a trăsăturilor de personalitate, implicate în procesul de adaptare psihosocială.

Aprobarea și implementarea rezultatelor științifice. Tezele fundamentale ale cercetării și concluziile formulate sunt reflectate în articole științifice și comunicări susținute în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale anuale ale Institutului de Științe ale Educației, Universității de Stat din Moldova, Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă”.

De asemenea, concluziile investigațiilor teoretice și rezultatele cercetărilor aplicative au fost prezentate în cadrul a 5 lucrări științifice, publicate în reviste de specialitate.

Rezultatele tezei sunt folosite în procesul de consiliere a studenților primului an de studiu din instituțiile de învățământ superior.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza constă din introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 211 de titluri, adnotare (în limba română, rusă și engleză) și anexe. Textul lucrării este ilustrat prin intermediul a 18 tabele și 21 figuri.

Concepte-cheie: adaptare psihosocială, dezadaptare psihosocială, nivel de adaptare, abilități de adaptare, condiții de adaptare, maturitate socială, orientări valorice ale personalității, personalitatea studentului, profil de personalitate, socializare.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se descrie actualitatea și importanța problemei de cercetare cu privire la formarea capacităților de adaptare psihosocială la studenții anului I de studiu, este formulat scopul, obiectivele cercetării, problema științifică, este descrisă importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, este prezentată modalitatea de aprobare a rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor.

Capitolul 1. Bazele teoretico-științifice ale procesului de adaptare psihosocială include fundamentele teoretice ale adaptării psihosociale, factorii determinanți și etapele acestui proces complex. Sunt analizate relațiile dintre adaptare psihosocială și socializare și reflectate diverse abordări cu privire la procesul de adaptare psihosocială. În urma analizei literaturii de specialitate, este concretizată noțiunea de adaptare în contextul abordării sistemice a personalității, evidențiind că „personalitatea umană nici nu poate fi concepută și analizată cât de cât științific decât prin prisma relaționării și interacțiunii sale permanente cu lumea... personalitatea există, se formează și se manifestă în și prin relaționare.” [21]. Dezvoltând conceptul procesului de adaptare determinăm, că acesta poate fi evaluat la diferite niveluri, adică la nivelul relațiilor interpersonale, a comportamentului, a funcțiilor psihice fundamentale, a reglării psihofiziologice, a mecanismelor fiziologice ce asigură activitatea, a rezervelor funcționale ale organismului, sănătății. În opinia lui Ф.Б. Березин, succesul adaptării psihosociale ține de adaptare la primele niveluri – de cea psihică [23]. O notă fundamentală îi atribuie procesului de adaptare psihosocială autoarea И.Н. Никитина, care-l definește ca un proces de integrare a personalității în sistemul relațiilor sociale deja stabilit [10]. Astfel, după J. Piaget, adaptarea socială reprezintă unitatea proceselor de acomodare (însușirea regulilor mediului „asemenea lui”) și de asimilare (modificarea mediului „asemenea lui”), adică este un proces bilateral și rezultatul activității subiectului și mediului social [20]. Н.Ф. Агаджанян definește adaptarea socială ca un „proces de asimilare de către personalitate a relațiilor sociale existente în societatea în care trăiește și activează” [22].

Analiza literaturii de specialitate a oferit posibilitatea de a concluziona că:

1. Cercetările realizate predominant sunt orientate spre determinarea tipologiilor de adaptare, a nivelurilor, a factorilor de influență al acestui proces și superficial sunt determinate modalitățile de adaptare, în dependență de îmbinarea tipologică a trăsăturilor de personalitate.

2. Studentul este o personalitate în interacțiune dinamică continuă cu mediul universitar și succesul adaptării psihosociale depind atât de student, cât și de mediul unde acesta își desfășoară activitatea. Studiarea adaptării psihosociale trebuie realizată atât în dependență de caracteristicile individuale cu un nivel diferit de generalizare, în dependență de particularitățile tipologice (structural-ierarhice) ale organizării individuale, cât și ținând cont de particularitățile, condițiile mediului social în care este încadrat studentul.

3. Autorii de specialitate pe larg descriu conceptele psihologice ale adaptării psihosociale, prezentând acest proces și rezultat ca o acomodare activă la

condițiile mediului social. Folosind abordările sistemice au fost stabilite unele mecanisme ale adaptării, care stau la baza evoluției și funcționării filo- și ontogenetice a sistemului psihic uman.

4. Procesul de adaptare este cercetat la nivelul relațiilor interpersonale, a comportamentului, a funcțiilor psihice fundamentale, a reglării psihofiziologice, a rezervelor funcționale ale organismului, dar succesul fiecăruia ține de nivelul de dezvoltare a psihicului uman.

5. Procesul de adaptare psihosocială este rezultatul raportului individului cu mediul social sub formă de concurență și competiție, sau de cooperare și susținere.

6. Adaptarea psihosocială a studenților este un proces multidimensional, complex, determinat de acțiuni polifactoriale și influențe continue.

Astfel, analiza teoretică a problemei adaptării psihosociale la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior ne-a permis să formulăm scopul și obiectivele cercetării, care au fost realizate în partea experimentală a lucrării. Cercetarea experimentală s-a axat pe evidențierea esenței relației dintre adaptarea psihosocială și particularitățile de personalitate a studentului anului I din instituțiile de învățământ superior.

În capitolul 2. Particularitățile de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior este prezentat obiectul, scopul, obiectivele și metodele de cercetare a adaptării psihosociale. Sunt analizate rezultatele studiului experimental a caracteristicilor de personalitate a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și a particularităților psihosociale ale adaptării la studenții anului I de studiu. Este stabilită și argumentată relația dintre nivelul de adaptare psihosocială și caracteristicile de personalitate ale studentului. În contextul celor relatate, demersul psihodiagnostic a avut drept scop determinarea interconexiunii dintre caracteristici de personalitate – adaptare psihosocială la studenții anului I de studiu.

Scopul și sarcinile cercetării au determinat structura eșantionului. Menționăm că în experiment au fost incluși 286 de studenți, repartizați în trei grupuri:

I grup – studenții de la facultatea de limbi moderne (92 subiecți) - FLM;

II grup – studenții de la facultatea de psihologie (96 subiecți) - FPPS;

III grup – studenții de la facultatea de pedagogie (98 subiecți) - FP.

Programul experimental al cercetării a cuprins trei etape de investigație: constatare, formare și control. Etapa de constatare a avut ca scop determinarea nivelului de adaptare psihosocială și a profilului de personalitate la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior. Etapa de formare a avut drept scop optimizarea procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I de studiu din mediul universitar, prin antrenarea și dezvoltarea capacităților adaptative la studenți. Etapa de control reprezintă aspecte ale activității de evaluare și autoevaluare, care vin să valideze eficiența programului de formare a capacităților adaptative la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior.

Pentru a realiza scopul propus, ne-am axat pe 2 grupuri de metode de cercetare: *I grup* – metode de studiere a trăsăturilor de personalitate (sunt caracteristici mai stabile) și *II grup* – metode de cercetare a conținutului adaptării psihosociale (conținutul caracteristicilor determinate este mobil). În grupul

metodelor de studiere a trăsăturilor de personalitate am inclus: chestionarul 16 PF Cattell; chestionarul LOC Rotter; scala stimei de sine Rosenberg; chestionarul pentru determinarea orientării personalității B.Bass (B. Смекал și M. Кучер). Metodele de cercetare a conținutului adaptării psihosociale: testul sociometric Moreno; chestionarul pentru determinarea nivelului de adaptare psihosocială Rogers; chestionarul de autodeterminare a nivelului de adaptare psihosocială Пейсахов; scala sistemului de valori personale Rokeach. Datele experimentale obținute au fost supuse prelucrării, fiind utilizată metoda teoretică ipotetico-deductivă pentru interpretarea și explicarea rezultatelor, precum și metode de interpretare cantitativă și calitativă cu diferențierea caracteristicilor pentru diferite grupuri experimentale. Validitatea rezultatelor și concluziilor cercetării a fost asigurată de metodele aprobate în psihologie, iar fidelitatea rezultatelor a fost asigurată prin utilizarea diferitor metode de evaluare și prelucrare statistică.

În contextul cercetării date am realizat că adaptarea psihosocială a studentului anului I de studiu este determinată de structura personalității lui. Astfel, personalitatea poate fi reprezentată și ca totalitate de trăsături, ca o categorie relativ independentă, ca un sistem de calități ce condiționează comportamentul social al individului (G.Allport, R.Cattel, H.Eysenck, C.G.Jung).

Destul de relevante pentru cercetarea noastră sunt strategiile de abordare psihosocială a personalității, printre care se evidențiază: personalitatea ca sistem integrator; descrierea personalității conform criteriului tipologic; orientarea psihometrică în studiul personalității (Allport); orientarea socio-culturală; tipologia diferențelor de comportament (J.E. Cote, Ch. Levine).

Important de menționat, că în testul 16PF Cattell sunt prezenți 16 factori de personalitate, cărora le-a implicat 2 feluri de dominație factorială: factori evidenți (declarați) și factori voalați (ascunși). Remarcăm, că cele mai multe din trăsăturile testului sunt rezultatul unei condiționări psihosociale, realizată în procesul socializării și integrării sociale.

Cercetările efectuate de noi privind tipul de personalitate a studentului anului I de studiu în funcție de calitatea adaptării psihosociale, ne-a orientat în rezultatul analizei rezultatelor să evidențiem niște grupuri de caracteristici (Fig. 2.2, Fig.2.3, Fig. 2.4, Fig. 2.5)

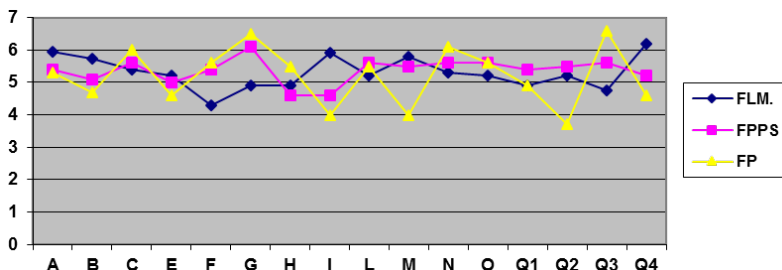

Fig. 2.2 Profilul psihologic al studenților de la cele 3 facultăți (Cattell)

Din Fig. 2.2 se observă că grupul de studenți de la facultatea de limbi moderne se caracterizează prin valori reduse la factorii F,G,H,Q1,Q3 și valori înalte la factorul Q4. Astfel, descifrând semnificația factorilor de mai sus putem remarca că acești studenți sunt predispuși spre instabilitate, îngrijorare, predispuși să complice lucrurile; insuficient de conștiincioși, egoiști; foarte sensibili și reacționează critic (tensionat) la orice pericol, timizi; rigizi, conservatori; au voință slabă și autocontrol slab (nesatisfăcător), activitatea lor fiind haotică și neordonată. Aceștia se diferențiază prin excitabilitate și frustrare.

Studierea grupului de studenți ai facultății de psihologie ne-au determinat să constatăm că aceștia se caracterizează prin valori reduse la factorii H, I și valori înalte la factorul G, iar celelalte valori medii corespund cu mediile scalei. Acest eșantion se caracterizează prin timiditate, neîncredere în forțele proprii, sensibilitate înaltă (H-); valorile scăzute la factorul I denotă prezența simțului practic și real, a stricteții și raționalizării trăirilor emoționale, iar valorile înalte la factorul G vorbesc despre prezența conștiinciozității.

Potrivit descrierii de mai sus concluzionăm că factorii menționați reflectă parțial deosebiri grupurilor date, însă starea nedeterminată și nedefinită a structurii lor comune de personalitate nu permite studierea legităților de funcționare și de comportament a acestora. După cum s-a mai menționat, un astfel de grup în general poate servi ca un model optim (de mijloc) de prognozare.

Pentru determinarea potențialelor structuri tipologice sunt evidențiate două modalități:

1. gruparea conform criteriului propus-inițial și,
2. gruparea subiecților conform nivelului „asemănării”, apropierii în spațiu a indicilor „naturali”, ce nu au fost propuși grupului anterior.

A doua cale, după părerea noastră, este mai eficientă, în măsura în care există o libertate mai mare pentru clasificarea obiectivă în tipuri existente în cadrul grupului respectiv.

În conformitate cu procedura analizei factoriale, pentru formarea structurii specifice a grupului academic, se poate depista, ce factori în subgrupa respectivă contribuie la consolidare, și care factori îi dispersează. Astfel, combinarea cea mai eficientă a factorilor se dovedește a fi și cea mai tipică pentru grupul dat. Prin urmare, tipul de personalitate - reprezintă o combinaire naturală (reală) a trăsăturilor. Potrivit analizei constatăm, că aceste trăsături nu necesită obligatoriu o corelare între ele, ci interdependența lor poate avea și un caracter de linie curbă.

Pentru compararea rezultatelor obținute, vom examina divergențele fiecărui grup experimental în parte conform celor două profiluri. Analizând rezultatele observăm, că pentru diferite grupuri în cazul valorilor medii diferite ale factorilor, diferențierea este asemănătoare. Așadar, factorii A, C, E, F, H, Q1 în toate cazurile obțin aproximativ valori înalte, iar factorii B, L, N, O, Q2, Q4 sunt caracteristici I grup de factori în comparație cu al II-lea. În toate trei eșantioane se observă unele divergențe și chiar dacă ele nu sunt semnificative, tendința oricum se păstrează. În așa mod, putem menționa că toate trei loturi experimentale la ultima etapă de analiză factorială se divizează în două grupuri specifice. Tendințele generale de diferențiere a loturilor

experimentale permit de a concluziona, că există o anumită caracteristică psihologică generală, ce se află în afara acestei legități. Analizând divergențele curbelor în cadrul tendințelor se pot observa două complexe de trăsături, ce descriu - în I grup de factori extroversia (A, E, F, H, Q2-) și lipsa anxietății (C, H, L-, O-, Q3, Q4-), și în grupul II - introversia și anxietatea. În cercetarea noastră, aceste grupuri au fost denumite I și al II-lea tip de personalitate.

După cum observăm, factorul E (dominare) și Q (radicalism) în toate trei grupuri a acestui tip, au obținut valori medii pe scală (de la 5 până la 6 puncte), de aceea ei se exclud din profilul specific primului tip. Valorile semnificative pentru toate trei grupuri experimentale ale primului tip sunt reprezentate în Fig. 2.6.

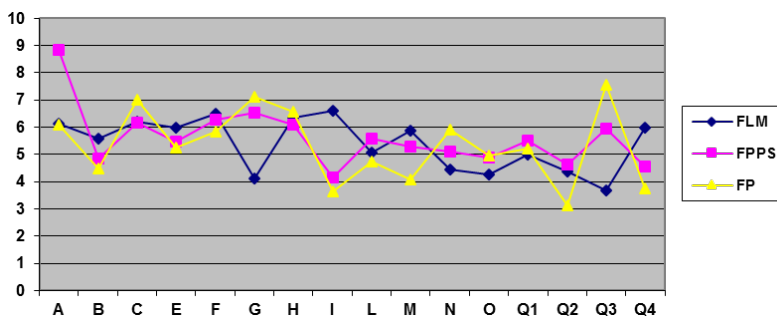

Fig. 2.6 Profilul psihologic al I tip (după Cattell).

Conform Fig. 2.6, divergența profilurilor se observă la 3 din 16 factori. Factorul C - în grupul subiecților facultății FLM are semnul „-”, ceea ce reprezintă neconștiinciozitate, neîncrederea în „Eu”-l său, iar în grupul subiecților FPPS și FP se depistează aspecte inverse - valori înalte la acest factor; factorul I - în grupul subiecților FLM se caracterizează prin înclinații spre polul pozitiv - bunătațe, iar în grupul FPPS și FP - înclinații spre polul negativ, și anume severitate; factorul Q 3 - în grupul FLM se descoperă tendința factorului spre polul negativ - autocontrol redus, iar în grupurile FPPS și FP - spre polul pozitiv, ceea ce reprezintă prezența unui autocontrol înalt.

Trebuie de menționat faptul, că studenții FPPS în cadrul acestui tip ocupă o poziție intermediară față de studenții FLM și a FP.

Efectuând analiza factorilor care formează profilul I tip de personalitate, am determinat următoarele caracteristici:

- în cadrul sferei relațiilor interpersonale: sinceritate, tendința de a comunica (A+), spiritul de inițiativă, curaj și activism în cadrul relațiilor (H+), încredere, sociabilitate, independență (L-), sinceritate și un caracter real în comportament (N-), conformism, necesitate în sprijin și susținerea celor din jur, dependența de grup (Q2-);

- în cadrul sferei emoționale: stabilitate emoțională (C+), optimism (F+), absența sentimentului de culpabilitate, lipsa anxietății, încrederea în forțele proprii (O-), echilibrul, calmitate (Q4-);

- în cadrul sferei intelectului: capacități intelectuale medii (B).

Cu toate acestea, tabloul psihologic descris de noi poate fi considerat doar o imagine intermediară sau preventivă al acestui tip, în raport cu imaginea finală a profilului I tip. Aceasta va fi formată din relația următorilor factori: C+,H+,O-,Q2- și le corespunde următoarea caracteristică: stabilitate emoțională; spirit de inițiativă, activism; anxietate redusă; sociabilitate, conformism.

Formula unică, care generalizează factorii nivelului primar în imaginea finală a primului tip, are o structură dublă, ce descrie două aspecte:

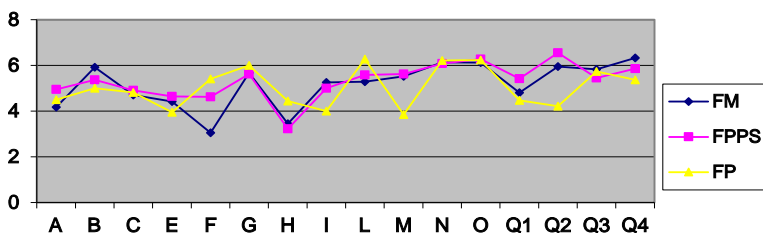
- *primul grup* de factori descriu caracteristicile stării emoționale a personalității – stabilitatea emoțională (C+) și lipsa anxietății (H+);

- *al doilea grup* – caracterizează particularitățile specifice ale comportamentului interpersonal – curaj, hotărâre, spirit de inițiativă (O-) în raport cu dependența de grup și poziția conformistă (Q2-).

În continuare vom analiza tipul II, denumit astfel convențional. Formula generală a acestui tip, a inclus factori cu tendințe asemănătoare.

În general, dacă vom analiza esența factorilor primari ce formează acest tip, atunci vom observa, că el este caracterizat de următoarele particularități: în cadrul sferei relațiilor interpersonale – lipsa sociabilității, înstrăinare, relații rezervate și relații formale (A-), umilință (ascultare), dependență, predispunere spre cedare (E-), prudentă, timiditate, lipsa capacității de colaborare (H-), în relații manifestă insistență, iritabilitate, nu tolerează concurența, suspicios, dependent (L+), se caracterizează prin spirit chibzuit, perspicacitate, caracter artificial a relațiilor, abil de a se comporta rezervat și rațional (N+); în cadrul sferei emoționale – acești subiecți nu sunt capabili să-și controleze îndeajuns emoțiile și pasiunile impulsive, sunt instabili emoțional (C-), îngrijorați de consecințele faptelor sale, de viitorul său, sunt permanent în așteptarea insucceselor (F-), ei se caracterizează prin severitate și duritate (I-), prin dominarea fonului anxios - depresiv al dispoziției; predispuși spre sentimentul culpabilității (O+), prin încordare, frustrare (Q4+); în cadrul sferei intereselor intelectuale - ei se caracterizează prin insuficiența imaginației și ingeniozității (M-), conservatism, rigiditate, noul este tratat cu rezerve și critică, deoarece îl consideră absurd și fără sens (Q1-).

Analizând diferențele în interiorul tipurilor de personalitate I și II observăm coincidența aproximativă a graficelor, ce caracterizează valorile studenților FLM și FPPS. Diferențe semnificative a mediilor nu se observă, cu excepția factorului F, însă conform semnului el coincide și diferența este doar în interiorul tendinței generale (*Fig. 2.7*)

Fig.2.7 Profilul psihologic al tipului II (după Cattell)

Comparând profilurile subiecților din grupul FLM și a FPPS cu cele a studenților FP determinăm, că ultimul profil se deosebește într-o măsură mai mare de primele două. În cadrul diferenței profilurilor se evidențiază divergențe numai la factorul Q2, conform căruia acești subiecți se caracterizează prin rezultate reduse ce corespund trăsăturii conformism și dependența de grup, pe când primele două profiluri au rezultate înalte la acest factor și corespund trăsăturii „independență”.

Profilul intermediar al tipului II de personalitate ne permite să elaborăm unele concluzii, răspunzând la următoarele întrebări: prin intermediul căror factori se formează tipul II, care factori dispar pe parcurs și care factori rămân, și care din ei formează și asigură imaginea generală a tipului? În legătură cu acest fapt menționăm, că mai puține diferențe a grupurilor în toate trei loturi de subiecți se întâlnesc la factorii I, M, Q1. Aceasta însă nu înseamnă că toți subiecții au obținut valori medii la acest factor (coeficientul de variație la ei nu este mai mic ca la alți factori, însă valorile lor oscilează în ambele părți ale scalei, și la „+”, și la „-”), ci în cazul evidențierii structurii specifice a grupului, valorile lor sunt indiferente pentru imaginea generală a profilului și ele nu „poartă” greutatea de conținut pentru profilurile diferitor tipuri, indiferent de structura generală a particularităților individuale.

Elementul de bază care determină structura tipologică generală a tipului este factorul H – ce indică spiritul de inițiativă, curajul, activismul. Diferența tipurilor pentru cele trei loturi experimentale la acest factor este evidentă. El se include în structura ambelor tipuri, însă cu semne diferite. Factorul H, conform abordării psihologice, este în relație cu sensibilitatea sistemului nervos vegetativ, caracteristic situației de reacționare la pericol. Există argumente, că acest factor este unul din cei 2-3 factori, care sunt determinați puternic de ereditate [11].

Rezultatele înalte vorbesc despre curaj, hotărâre, tendința spre risc și senzații „tari”, imunitate față de pericol. Caracteristica persoanelor cu H+ ne vorbește despre faptul că aceștia repede stabilesc relații cu cei din jur, nu au dificultăți în comunicare, vorbesc mult și cu plăcere, nu-și pierd echilibrul în situații noi, uită repede insuccesele, nu fac concluzii pripite din situațiile tensionate în care au fost implicați.

Conform rezultatelor noastre s-a dovedit că factorul H este acea temelie inițială, în jurul căreia se întrunesc complexe de trăsături de personalitate.

În literatura de specialitate se menționează că relațiile între factorii testului dat sunt condițional – stabile. Totuși, corelațiile următoare s-au dovedit a fi comune pentru toate trăsăturile de personalitate: între A (tendința de a comunica) și H, între E (dominare) și H, între F (lipsa de griji) și H.

Toți factorii care au corelat cu H, au intrat în structura profilurilor finale sau intermediare ale primului sau al doilea tip. Prin urmare, ținând cont de condiționarea ereditară a factorului H, putem vorbi despre dependența semnificativă a structurii individuale tipologice, ce se formează în procesul de socializare a individului și a calităților sale dobândite ereditar, acestea fiind baza structurii personalității.

În afară de factorul H, numai factorul C – stabilitatea emoțională, are corelații comune în toate trăsăturile menționate. Acestea sunt corelațiile negative cu sentimentul culpabilității (factorul O) – și cu frustrarea (factorul Q4) – de asemenea – corelații negative. Reieșind din cele evidențiate, factorul C și O au intrat în structura profilurilor finale ale primului și al doilea tip, iar factorul Q4 – în structura profilurilor intermediare.

Factorul C nu are corelații comune semnificative cu factorul H nici în unul din grupurile celor trei loturi experimentale, ceea ce confirmă faptul despre prezența unei structuri de personalitate tipice, independente și caracterizează capacitatea subiectului de a-și dirija emoțiile și dispoziția, abilitatea de a găsi o explicare adecvată și o exprimare reală. În literatura psihologică a fost demonstrat că stabilitatea emoțională scăzută este deseori partea componentă a tuturor devierilor patologice: nevrozelor, psihopatiilor, alcoolismului ș.a. [58]. În legătură cu acest fapt, în cercetarea adaptării, factorul C a fost utilizat în calitate de indiciu, ce denotă stabilitatea integrării comportamentului, valorile înalte ale căruia sunt caracteristice persoanelor cu un comportament stabil, puternic, real orientat, iar valorile reduse sunt caracteristice persoanelor cu un comportament instabil și insuficient integrat.

Factorul O a intrat, de asemenea, în profilul specific al ambelor tipuri și are, după cum am mai menționat, o tendință spre o relație negativă cu factorul C. Probabil, acest fapt se explică printr-o anumită asemănare psihologică, deoarece ambii factori caracterizează sfera emoțională a personalității și, după cum se știe, intră în structura unui astfel de indiciu integral cu semne diferite (factorului secundar în cadrul acestui test), așa cum este anxietatea – adaptarea.

Valorile scăzute specifice factorului O diferențiază oamenii care „dirijează cu insuccesele sale”, de cei, care nu fac față insucceselor vieții și le trăiesc ca un conflict interior. Valorile înalte la acest factor vorbesc despre dominarea fonului depresiv-anxios al dispoziției. Aceste persoane permanent sunt îngrijorate, deprimare, nu-și apreciază posibilitățile sale, își subapreciază competența sa, cunoștințele și aptitudinile. În general, ei se simt neîncrezuți și incomod, sunt modești, necomunicabili, rezervați și izolați.

De aici putem concluziona, că stabilitatea tabloului de profil al tipului se menține nu numai din contul corelației cu astfel de trăsături fundamentale ca activismul (H) și stabilitatea emoțională (C), dar și din contul altor relații, cum ar fi perspicacitatea (N) și autocontrol (Q3).

Conform chestionarului pentru determinarea nivelului de adaptare psihosocială, autor C. Rogers, evidențiem că acesta este orientat preponderent spre determinarea nivelului de adaptare socială a studentului, indicând cum influențează întreg mediu universitar asupra procesului de adaptare psihosocială a studentului: asupra comportamentului lui, asupra relațiilor interpersonale din cadrul universității (colegi și profesori), și mai puțin asupra activității de învățare.

Tabelul 2.3 *Reprezentarea nivelului de adaptare psihosocială*

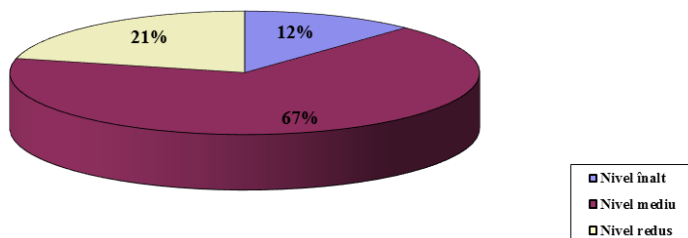
	Nivel de adaptare	FLM		FPPS		FP			
		Coeficientul de adaptare 3,16±1,03	% (92)	Coeficientul de adaptare 3,39±1,1	% (96)	Coeficientul de adaptare 3,23±1,12	% (98)		
1	înalț	4,19	13%	4,49	21%	4,35	17%		
2	mediu	4,19-2,13	58%	4,49-2,29	60%	4,35-2,11	60%		
3	redus	2,13	29%	2,29	19%	2,11	23%		

Analizând rezultatele obținute în *tabelul 2.3* identificăm că studenții FLM au un coeficient de adaptare mai mic (3,16±1,03) în comparație cu cei de la FPPS (3,39±1,1) și FP (3,23±1,12). După cum am menționat, cel mai înalt coeficient de adaptare îl au studenții de la FPPS. Diferențe statistice semnificative au fost obținute între rezultatele studenților FLM și a celor de la FP, a studenților FLM și FPPS la pragul de semnificație $p=0,001$. Menționăm că indicii scalei „inadaptare” au obținut valori reduse, de aceea ei nu au fost supuși analizei cantitative și calitative.

Succesul adaptării sociale și integrării studentului la grupul din care face parte este determinat de asumarea responsabilităților specifice statutului de student și le oferă posibilitatea să-și exerseze imaginația și creativitatea în vederea realizării sarcinii de grup. Un factor important ce influențează procesul de adaptare psihosocială a studentului îl reprezintă capacitatea/incapacitatea lui de a analiza corect și integra acțiunile și faptele sale, planificarea eficientă a activităților și prognozarea rezultatelor.

Reprezentarea grafică a rezultatelor coeficientului de adaptare și analiza acestora demonstrează că există diferențe semnificative și pentru nivelul înalt de adaptare între studenții FLM (4,19) și cei de la FPPS (4,49), pentru $p=0,001$. Diferențe semnificative au fost înregistrate și între studenții FLM și a FP, pentru $p=0,01$. Studenții cu un nivel înalt de adaptare se caracterizează printr-o stabilitate emoțională înaltă, plasticitate, echilibru emoțional, optimism și apreciere reală și adecvată a situațiilor. Trebuie de menționat că și studenții cu un nivel înalt de adaptare pot fi implicați în situații stresante, dezorganizate, cu indici dezadaptativi și un anumit nivel al conflictului intern. Însă, aceștia ușor fac față unor astfel de situații, manifestând strategii comportamentale constructive, ceea ce indică prezența unor capacități autoreglatorii.

Efectuând o analiză generală a rezultatelor obținute am determinat că: 21,3% din subiecți au obținut un nivel redus de adaptare psihosocială, 12% din respondenți - un nivel înalt și 66,7% - un nivel mediu. În acest context putem menționa că aproximativ a patra parte din studenții anului I de studiu universitar se confruntă cu probleme de adaptare psihosocială (*Fig. 2.11*). Aceste rezultate au fost confirmate prin coeficientul de corelație ($r=0,367$, $p=0,01$).

Fig. 2.11 Distribuția generală pe nivele a rezultatelor adaptării psihosociale

Prelucrând cantitativ și calitativ rezultatele testului locus controlului (LOC) Rotter am determinat diferențe statistic semnificative: pentru scala „External” s-au înregistrat între rezultatele studenților FLM și ale studenților FPPS la pragul de semnificație $p=0,001$, cu o frecvență mai mare a comportamentului external pentru studenții FLM. Rotter (1975) consideră că dezvoltarea unei tendințe interne sau externe a LOC depinde de situațiile obiective și de tipul de cultură și societate. Pentru dezvoltarea internalității, situațiile obiective cu un nivel minim de libertate și opțiuni sunt o condiție sine qua non. Astfel, analizând scala „Internal” (tabelul 2.5. și fig. 2.12.) determinăm că indicele mediu pentru loturile experimentale supuse cercetării a fost repartizat după cum urmează: FLM – 10,32; FPPS – 9,06 și FP – 9,98. Deci, media generală pe scala „Internal” este de 9,79 unități. Diferențe statistic semnificative au fost evidențiate atât între rezultatele studenților FLM și a studenților FPPS ($p=0,001$), cât și între rezultatele studenților FLM și a studenților FP ($p=0,01$), precum și între scorurile studenților FPPS și studenților FP ($p=0,01$). (Fig. 2.12). Pornind de la aceste constatări, am efectuat analiza de corelație între nivelul de adaptare social și conținutul LOC. Astfel, am determinat că există o relație directă între nivelul de adaptare psihosocială și nivelul LOC ($r = 0,791$, $p < 0,01$).

Rezultatele cercetării privind nivelul stimei de sine cu ajutorul scalei Rosenberg sunt reprezentate în tabelul 2.6 și fig. 2.13. Din tabelul 2.6 constatăm ca valorile medii cele mai scăzute la nivelul stimei de sine le-au obținut studenții FP – 9,63 în raport cu studenții FPPS – 13,78. Diferențe statistic semnificative se înregistrează și între rezultatele medii ale studenților FLM – 10,69 cu cele ale studenților FPPS – 13,78, pentru $p=0,001$.

În urma analizei comparative a rezultatelor privind nivelul mediu al stimei de sine determinăm că valorile medii cele mai înalte le-au obținut studenții FPPS – 31,86 în raport cu studenții FLM – 26,85 și a FP – 28,64. Aceste rezultate vorbesc despre faptul că studenții FPPS, într-o măsură mai mare, au mai multă încredere în propriile abilități și competențe de a reuși în viață atât pe plan personal, cât și profesional. Astfel, cu cât stima de sine se dezvoltă și revine la un nivel acceptabil, cu atât mai mult studentul începe să resimtă sentimentul conexiunii cu ceilalți, să posede un simț al familiei și al moștenirii culturale, când se simte conectat cu cei din anturajul său, când conștientizează că are anumite calități speciale și este parte integrantă a unui grup. În astfel de condiții studentul conștientizează că este

acceptat și valorizat, și că există oportunitatea de explorare a intereselor sale individuale. Acest sentiment este favorizat de faptul că îi este valorizată inteligența și stilul propriu, de acordarea oportunității de a-și folosi imaginația și de a-și exprima creativitatea, iar, credința în reușita personală și siguranța de sine îi determină să treacă cu bine peste situațiile dificile.

Cu scopul de a determina vectorul comun de orientare a personalității și a comportamentului în situația de adaptare, a fost efectuată analiza factorială a caracteristicilor integrale: a orientării (spre sine, spre activități comune, spre afacere (profesie)), a controlului locus, a preferinței sociale și a factorilor de personalitate secundari: extroversiunea-introversiunea și anxietatea. Aceste caracteristici au fost selectate deoarece s-a presupus că există o relație semnificativă a indicelui „preferința socială”, atât cu factorul extroversiunea (+) și orientarea spre activități comune, cât și cu internalitatea generală, deoarece modelele de comportament orientate spre sine, colaborarea de grup, acordul de a-și asuma responsabilitatea sunt mai acceptate de către mediu.

Indicele anxietății a fost calculat ca factor secundar, după testul Cattell (F2), iar în calitate de indiciu a criteriului “acordul de a-și asuma responsabilitatea” a fost folosită scala internalității generale, după metoda de cercetare a nivelului controlului subiectiv(CS).

Tabelul 2.7 Rezultatele analizei factoriale pentru I tip

I tip	1 factor	2 factor	3 factor
1. Orientarea spre sine (OS)	-0,834	-	-
2. Orientarea spre acțiuni comune (OC)	0,847	-0,290	-
3. Orientarea profesională (spre afaceri – OP)	-0,449	-0,764	-
4. Preferința socială (PS)	0,547	-0,457	0,406
5. Controlul locus (LOC)	0,704	0,492	0,383
6. Extroversiunea (F1)	0,433	0,522	-0,523
7. Anxietatea (F2)	-0,486	0,472	0,648
Procentul sumar al dispersiei	41	24	14

Primul factor, după cum s-a și presupus, a unit orientarea pozitivă spre acțiuni reciproce (având ponderea cea mai mare în acest factor) cu extroversiunea, cu indicii preferinței sociale și acordul de a-și asuma responsabilitatea - în cazul valorilor negative a orientării spre sine și a orientării spre afaceri și a corelației negative cu anxietatea.

Procentul înalt, care este reprezentat de dispersia sumară, demonstrează importanța și semnificația înaltă a acestui factor. Acest factor poate fi numit „extroversie socială”, deoarece aici extroversia se include în complexul general cu preferința, cu orientarea spre acțiuni comune – ceea ce contribuie la formarea unei stări emoționale favorabile.

Al doilea factor, cu o pondere mai mare, se caracterizează printr-o corelație negativă cu orientarea spre afaceri și o corelație pozitivă cu extroversiunea, pe când indicele orientării spre acțiuni comune – este unul negativ (nesemnificativ). Acest lucru poate fi argumentat prin faptul că extroversia, având un caracter dominant individual, și anume - particularitățile de temperament pe lângă normativitatea socială

negativă, nu contribuie la orientarea spre acțiuni comune, ceea ce se confirmă prin absența corelației între extroversiune și orientarea spre acțiuni comune (*Tabelul 2.7.*)

În structura factorului trei, cu o pondere specifică, a intrat anxietatea, care în situația dată corelează cu preferința socială. Corelația cu extroversiunea este negativă, nu se evidențiază o orientare specifică, esențială. Pe baza acestui factor se poate concluziona, că orientarea spre modelele sociale importante și acceptate, nu asigură o stare emoțională favorabilă în lipsa orientării spre acțiuni comune, iar în cazul relaționării cu introversiunea – se include în complexul general cu anxietatea. Acest factor poate fi numit factor al „anxietății introverte”.

Astfel, indicii preferinței sociale, interneale, a extroversiunii și anxietății au intrat în componența celor trei factori evidențiați, ceea ce vorbește despre importanța acestor caracteristici în structura psihologică a primului tip de personalitate.

Este necesar de a menționa că indicele internalității generale (CS) s-a inclus în componența celor 3 factori cu semnul pozitiv, adică această particularitate reprezintă elementul primului tip, indiferent de reorganizarea altor indici.

Tabelul 2.8 *Reprezentarea rezultatelor analizei factoriale pentru tipul II de personalitate*

	II tip	1 factor	2 factor	3 factor
1.	Orientarea spre sine (OS)	-0,688	-0,617	-
2.	Orientarea spre acțiuni comune, comunicare (OC)	0,842	-0,337	-
3.	Orientarea spre profesie (spre afaceri – OP)	-	0,921	-
4.	Preferința socială (PS)	-	-	-0,854
5	Controlul locus (LOC)	0,763	-	-
6.	Extroversiunea (F1)	0,683	-	-
7.	Anxietatea (F2)	-	0,491	0,662
	Procentul sumar al dispersiei	34	24	18

Analiza calitativă a primului factor se caracterizează prin orientarea spre acțiuni comune în situația orientării negative spre sine, având o relație pozitivă cu indicii internalității generale și cu extroversiunea. Acest factor determină particularitățile extroversiunii tipului II de personalitate. Aici lipsește relația cu preferința socială și cu anxietatea, adică extroversiunea poartă un caracter mai mult individual, și nu social. Factorul menționat exprimă orientarea generală a comportamentului spre activități comune.

Factorul doi – orientarea profesională, spre afaceri, spre problemă. Structura lui ne confirmă faptul că orientarea negativă spre acțiuni comune, pe lângă alte tipuri de orientare, provoacă anxietate. Neincluderea în acțiunile comune ale grupului este echivalentă cu lipsa dorinței de a respecta normele de comportament social acceptate (factorul trei) și poate influența direct asupra stărilor emoționale ale personalității. Internalitatea generală caracterizează numai primul factor, după cum și extroversiunea, iar anxietatea caracterizează factorul doi și trei. Acest fapt ne demonstrează că în componența tipului II de personalitate, omogenitatea interioară a personalității este mai mică.

Studiul personalității din perspectiva psihosocială este centrat pe descoperirea personalității aflată în situații sociale diverse, în ansamblul relațiilor

interpersonale în funcție de atributele psihosociale ale individului (roluri și statute). În scopul determinării statutului studentului în cadrul grupului academic, a relațiilor interpersonale și a poziției acestuia am utilizat Testul sociometric.

Tabel 2.11. Indicii sociometrici ai studenților în raport cu nivelul de adaptare psihosocială (relații formale)

Statut/Adaptare	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel redus	
	%	nr. subiecți (34)	%	nr. subiecți (191)	%	nr. subiecți (61)
Lideri	64,47%	22	21,84%	42	-	-
Acceptați	26,46%	9	63,96%	125	44,24%	27
Izolați	8,82%	3	12,48%	24	55,76%	34

Analizând rezultatele obținute privind statutul studentului în raport cu nivelul de adaptare psihosocială determinăm un decalaj procentual semnificativ între nivelurile de adaptare. Din totalul de 34 subiecți cu un nivel de adaptare înalt, 64,47% (22 s.) au statut de lideri formali, 26,46% (9 s.) sunt acceptați și 8,82% (3 s.) sunt izolați. Observăm că studenții maturi din punct de vedere social, echilibrați din punct de vedere emoțional, adaptați din punct de vedere psihosocial au un statut social înalt, fiind acceptați ca lideri formali. Studenții cu un nivel mediu de adaptare au obținut următoarele rezultate: din 191 de subiecți 21,84% (42 s.) sunt lideri formali, 63,96% (125 s.) sunt acceptați de către colegi și 12,48% (24 s.) sunt izolați. Rezultatele obținute vorbesc despre impactul direct al nivelului de adaptare asupra statutului social formal pe care acesta îl are. Pentru studenții cu un nivel redus de adaptare socială au fost determinate următoarele rezultate: din cei 61 de subiecți nu avem nici un lider formal, 44,24% (27 s.) sunt acceptați și 55,76% (34 s.) sunt izolați. Remarcăm că studenții anului I studii în primele luni de viață studențească tind să fie mai precauți și rezervați în manifestarea comportamentului social. În contextul influențelor și condițiilor care-și pun amprenta pe comportament, cele care decurg din statut sunt determinante, ceea ce se confirmă prin faptul că schimbarea de poziție (statut) antrenează schimbări de comportament: un student, devenit responsabil de grupul său academic, își integrează în comportament această nouă variabilă [2]. Deci, relațiile interpersonale dintre studenți au o influență directă asupra formării și dezvoltării personalității fiecăruia, iar apartenența la grupul universitar permite compararea socială, confruntarea propriilor capacități cu cele ale unor persoane de aceeași vârstă, confruntare ce are un impact puternic asupra formării imaginii de sine și adaptării psihosociale.

Tabel 2.12 Indicii sociometrici ai studenților în raport cu nivelul de adaptare psihosocială (relații informale)

Statut/Adaptare	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel redus	
	%	nr. sub. (34)	%	nr. sub. (191)	%	nr. sub. (61)
Lideri	52,92%	18	18,2%	35	-	-
Acceptați	41,2%	14	73,48%	140	31,16%	19
Izolați	5,88%	2	8,32%	16	68,84%	42

Schimbări semnificative a indicilor sociometrici s-au depistat la studenții cu un nivel mediu de adaptare psihosocială: din cei 191 de subiecți 18,2% (35 s.) au

statut de lider informal, 72,8% (140) sunt acceptați de către colegi și 8,32% (16 s.) sunt izolați. Valorile procentuale privind indicii sociometrici la studenții cu un nivel redus de adaptare s-au repartizat în felul următor: 31,16% (19 s.) sunt acceptați de către colegi și 68,84% (42 s.) sunt izolați. Astfel determinăm că anume nivelul adaptării psihosociale influențează direct statutul social al studentului în primul an de studii. Acest lucru a fost confirmat și prin coeficienții de corelație. Conform rezultatelor obținute concluzionăm că există o corelație directă pozitivă între statutul social pe care îl are studentul în grupul său academic și nivelul de adaptare psihosocială (Tab. 2.13.)

Tabelul 2.13 Prezentarea indicilor de corelație între adaptarea psihosocială și statutul social al studentului (Spearman)

	Adaptare/Statutul social	C. de corelație (r)	Pr. de semn. (p)
1.	Adaptare / Relații formale	0,689	p=0,01
2.	Adaptare / Relații informale	0,861	p=0,01

Remarcăm că studenții anului I studii în primele luni de viață studentească tind să fie mai precauți și rezervați în manifestarea comportamentului social, încercând să asimileze comportamentul așteptat de la ei, manifestându-se prin încercări și erori, iar sistemul rol – status-uri sociale se constituie ca model de învățare a comportamentelor sociale [2].

Studiul practic de cercetare a conținutului valoric la studenții adaptați/ neadaptați l-am realizat cu ajutorul probei „Sistemul de valori personale” (Rokeach). În scopul determinării ierarhiei valorilor vieții în funcție de nivelul de dezvoltare a adaptabilității studenților, am utilizat analiza factorială.

Astfel, pentru studenții cu un nivel înalt al adaptării psihosociale am obținut următoarea ierarhie a valorilor scop: libertate și armonie internă (încredere în sine); sănătate (fizică și psihică); viață activă; bunăstare materială; apreciere socială; prezența prietenilor; dezvoltare continuă; dragoste; serviciu interesant.

În urma analizei factoriale am determinat că cele mai constante valori – scop pentru studenții cu un nivel înalt de adaptare psihosocială sunt libertatea și armonia internă, sănătatea (fizică și psihică), viața activă și bunăstarea materială, pe când aprecierea socială, prezența prietenilor și dezvoltarea continuă pot varia, în dependență de condițiile și conținutul activităților dominante. Evidențierea necesității în comunicare și afiliere provoacă studenților necesitatea de a se afla un timp îndelungat în companii. Menționăm, că dacă ei nu au încă clar diferențiate grupurile lor referente în primele faze de adaptare psihosocială, totuși acceptă un mediu oarecare, fără a ține cont de aspirațiile persoanelor cu care comunică [14].

Analizând rezultatele obținute de studenții cu un nivel redus de adaptare psihosocială, determinăm următoarea ierarhie a valorilor scop: prezența prietenilor; apreciere socială; cunoștințe (perfecționarea și acumularea lor) – dezvoltare intelectuală; sănătate (fizică și psihică); bunăstare materială; dragoste; viață familială fericită; posibilitatea activității creatoare; înțelepciune de viață.

Conform datelor relatate mai sus observăm, că pentru studenții cu un nivel redus de adaptare psihosocială cele mai importante și stabile valori – scop sunt

următoarele: prezența prietenilor și aprecierea socială. Cu un caracter mai instabil au fost evidențiate următoarele valori – scop: dragoste, viață familială fericită, posibilitatea activității creatoare.

Efectuând o analiză comparativă a conținutului valoric pentru ambele grupuri de studenți (conform nivelului de adaptare psihosocial) putem concluziona, că pentru cei cu un nivel înalt de adaptare psihosocială sunt caracteristice valorile axate pe încrederea în sine, pe un nivel înalt de activism social, comunicațional, pe când pentru studenții cu un nivel redus de adaptare psihosocială determinăm o ierarhie a valorilor orientate preponderent spre relațiile sociale.

Concluzionând conținuturile analizate și rezultatele obținute la etapa de diagnostic a cercetării, demonstrăm veridicitatea ipotezei – există o relație directă între caracteristicile de personalitate și adaptarea psihosocială la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior. Astfel, adaptarea psihosocială a studentului se caracterizează printr-o evoluție lentă, plină de impresionabil, adesea cu dificultăți și bazată pe imitații, încercări și erori, cu un indice scăzut de autoconștiință, care adesea „macină”, zdruncină personalitatea studentului, în procesul formării ei. Generalizarea rezultatelor experimentale a condiționat stabilirea a două profiluri de personalitate, prin prisma trăsăturilor personalității acestora. Studiul cu privire la locus controlului, stima de sine și nivelul de adaptare psihosocială evidențiază o legătură de interdependență între indicatorii acestora. O imagine corectă de sine cu privire la posibilitățile de exprimare în relațiile interpersonale, determină apariția unui personaj adecvat, cu finalitate adaptativă și implicit, a unei atitudini favorabile față de sine. Prezența unor stări sau trăsături psiho-afective negative (anxietate, tensiune, depresie, emoție excesivă) are consecințe negative asupra calității procesului de adaptare psihosocială, asupra imaginii de sine și a conținutului valoric, și în egală măsură, limitează sau anulează posibilitățile de exprimare a individului în relațiile interpersonale. Extraversia, componentă a personalității exprimată prin aptitudini deosebite de interrelaționare și capacitate ridicată de a stabili contacte sociale, facilitează o adaptare psihosocială eficientă, dezvoltând un stil interpersonal extrem de bogat și nuanțat, un personaj expresiv, atât de necesar sistemului educațional. Orientările valorice ale studenților încadrați în primul an de studii universitar reprezintă un sistem dinamic ierarhic, iar puterea și natura transformărilor lui sunt determinate de un șir de factori psihosociali. Sistemul de valori ale studenților anului I de studii cu nivel diferit de adaptare are un conținut specific pentru fiecare nivel.

În capitolul 3 Condiții psihosociale de antrenare și formare a capacităților de adaptare la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior este elucidată baza metodologică de formare a capacităților adaptative la studenții anului I de studii, programul psihosocial complex de optimizare a capacităților adaptative psihosociale la studenți. Capitolul dat include rezultatele analizei comparative a datelor cu referire la nivelul de dezvoltare a capacităților de adaptare la studenții anului I de studii din grupul de control și cel experimental.

Astfel, rezultatele experimentului de constatare ne-au orientat spre determinarea și implementarea unor condiții de eficientizare a procesului de adaptare, în dependență de particularitățile dezvoltării psihosociale ale personalității studentului. O condiție

deosebit de necesară și efectivă în optimizarea procesului de adaptare psihosocială a studenților este metodologia acestui proces. Modelul de diagnosticare a procesului de adaptare a studenților poate fi completat cu un șir de alte metodici, în dependență de scopurile înaintate în cercetarea procesului de adaptare: determinarea reacțiilor frustrante - metodică Rosenzweig; studierea nivelului emoțional – testul Luscher; determinarea nivelului de autoapreciere - testul „20 de eu” (Gordon); metodică diagnosticării nivelului de neurotism (Л. Вассерман); determinarea expres a calităților sistemului nervos după indicii psihomotorii - tepping-test (Е. Ильин).

Deosebit de necesar în procesul diagnosticării procesului de adaptare se prezintă metodele de: - diagnosticare a nivelului stărilor afective; - diagnosticare a sferei motivaționale; - diagnosticare a capacităților profesionale. Condițiile de diagnosticare propuse permit repartizarea efectivă a abiturienților în grupele academice, determinarea tipurilor de personalitate și formează posibilități pentru organizarea condițiilor de adaptare psihosocială eficientă a studenților [16]. O altă condiție de susținere și dezvoltare a personalității studentului în perioada includerii lui în sistemul universitar o constituie consilierea psihologică. În situația creată, adolescenții care sunt înmatriculați la studii universitare se confruntă cu un șir de dificultăți cauzate de: - necunoașterea conținutului activității profesionale; - necunoașterea cerințelor actuale față de personalitatea reprezentantului profesiei alese; - lipsa aptitudinilor de stabilire a relațiilor interpersonale eficiente în grup; - lipsa aptitudinilor de formare a grupului; - dificultăți în exprimarea opiniilor, în manifestarea potențialului și aptitudinilor sale.

Analizând problemele prioritare cu care se confruntă studenții la prima etapă de adaptare în mediul universitar, s-a propus organizarea consultațiilor psihologice a studenților. Consilierea psihologică individuală s-a organizat conform rezultatelor obținute în baza diagnosticării. La această etapă s-a stabilit conform diferitor criterii că aproximativ 78,6% din studenții anului I nu sunt orientați profesional, 44% nu dispun de informații privind specialitatea aleasă, 56% din totalul studenților au informații superficiale despre condițiile de lucru și cerințele față de activitatea profesională [16]. Am constatat că conținutul problemelor cu care se confruntă studenții anului I de studiu sunt determinate de un șir de indici individuali, care constau în: nivelul autoaprecierii și aspirațiilor; motivația activității de învățare; tipurile stereotipurilor comportamentale și de învățare; nivelul competențelor comunicative și a deprinderilor de comportare în situațiile de conflict; tipul strategiilor pe care le adoptă în situațiile de rezolvare a problemelor.

Programul de optimizare a capacităților adaptative s-a axat pe următoarele obiective operaționale:

1. antrenarea și formarea abilităților de comunicare interpersonală;
2. dezvoltarea și recuperarea capacităților de autoapreciere adecvată;
3. familiarizarea studenților cu procedee eficiente de comunicare interpersonală;
4. formarea deprinderilor și abilităților de a interacționa în societate cu oamenii, utilizând diverse modalități de comunicare;
5. formarea deprinderilor și abilităților de identificare a „Eu”- lui propriu și a altuia prin procedura de autoanaliză și autodescoperire;

6. dezvoltarea și stimularea abilităților de încredere în sine;
  7. recuperarea și formarea deprinderilor de colaborare în grup și determinarea, conștientizarea rolului personal în cadrul acestora;
  8. antrenarea și recuperarea abilităților de reglare emoțională.
- Analiza și interpretarea datelor experimentului formativ.*

Lotul experimental la etapa formativă a fost constituit din 24 de studenți cu profilul II de personalitate, care au obținut rezultate reduse la indicii capacității de adaptare în cadrul sistemului universitar: (12 subiecți grupul de control și 12 subiecți – în grupul formativ, experimental).

În scopul evaluării influenței antrenamentului psihologic asupra procesului de adaptare a personalității studenților am organizat retestarea subiecților din lotul experimental și cel de control, pentru a constata dacă s-au produs schimbări: în perioada dintre test și retest la studenții din grupul experimental, la studenții din grupul de control, la compararea rezultatelor dintre grupul experimental și cel de control.

La etapa de posttestare am administrat unele metode și tehnici, folosite în cadrul experimentului de constatare: chestionarul 16 PF Cattell (forma C); scala stimei de sine - Rosenberg ce măsoară nivelului stimei de sine, testul „Autodeterminării nivelului de adaptare psihosocială” (după K.Rogers), care are ca scop studierea particularităților individuale de apreciere a nivelului de adaptare a studenților; chestionarul valorilor personale - Rokeach care măsoară sistemul de valori personale ale individului – toate aceste metode în cercetarea noastră au caracterizat eficacitatea adaptării psihosociale.

În urma analizei rezultatelor experimentului de control obținute după chestionarul 16 factori Cattell au fost obținute schimbări statistic-semnificative, care au fost înregistrate în perioada pretest-posttest.

Valorile obținute la grupul experimental denotă schimbări favorabile la unii factori: factorul A (tendința de a comunica) care caracterizează nivelul de sociabilitate a studentului $t=-4,3$; $p>0,001$, factorul C (stabilitate emoțională) orientat spre o reglare emoțională $t=2,2$; $p>0,001$, factorul H (spiritul de inițiativă) $t=-5,2$; $p>0,001$, factorul F (sincer) $t=-3,7$; $p>0,001$, factorul O (culpabilitatea) $t=-7,1$; $p>0,001$, factorul Q4 (încordat) $t=-4,1$; $p>0,001$.

Comparând rezultatele dintre grupul experimental și grupul de control în urma implementării ședințelor trainingului am determinat, că la subiecții din grupul experimental s-au produs schimbări care favorizează procesul de adaptare psihosocială (factorii C, A, Q4, H), iar la subiecții grupului de control s-au evidențiat unele schimbări ne semnificative la factorul B (capacități intelectuale).

Rezultatele favorabile obținute la factorul H demonstrează prezența motivației personalității, încrederea în forțele proprii, apariția sentimentului realizării personale și a colaborării, dezvoltarea imunității față de situațiile de criză.

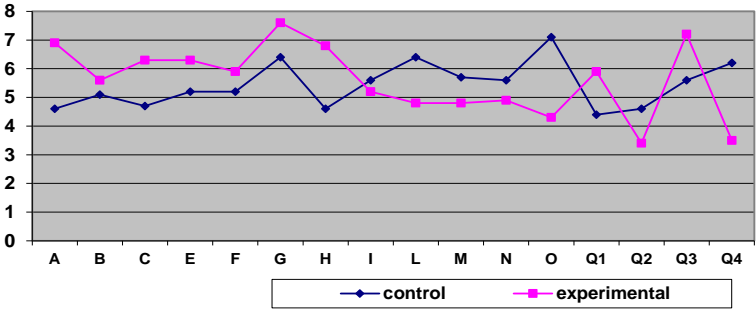
Schimbări semnificative s-au observat la factorii L (suspiciunea), factorii F2 (depășirea unor stări de anxietate) și F1 (extroversiune-introversiune). Este specific faptul că la începutul ședințelor de training studenții selectați aveau un indice preponderent introversiunii, iar după ședințe s-au observat tendințe spre acțiuni extrovertite.

În continuare vom prezenta rezultatele chestionarului de personalitate pentru grupul experimental și cel de control.

Tabelul 3.1 Rezultatele medii obținute la chestionarul multifactorial de personalitate Cattell.

Factorii																
n/e	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	Q1	Q2	Q3	Q4
Control(E)	4,6	5,1	4,7	5,2	5,2	6,4	4,6	5,6	6,4	5,7	5,6	7,1	4,4	4,6	5,6	6,2
Experimental (E)	6,9	5,6	6,3	6,3	5,9	7,6	6,8	5,2	4,8	4,8	4,9	4,3	5,9	3,4	7,2	3,5

Comparând rezultatele obținute în urma aplicării chestionarului de personalitate putem spune că valorile grupului experimental se apropie la unii factori de valorile I tip de personalitate evidențiat în capitolul II, ceea ce denotă dezvoltarea capacităților adaptive la studenți.

Fig. 3.1 Profilurile medii ale studenților din lotul experimental și cel de control după Cattell.

Generalizând datele obținute putem menționa, că modalitățile de comunicare activă, echilibrată utilizate în cadrul activităților de training au condiționat dezvoltarea proceselor adaptive și a comunicării interpersonale, asertive.

Este important de menționat, că în mediul universitar tânărul trăiește o tensiune între sine și societate, făcând efortul de a menține un echilibru între protejarea personalității sale și implicarea efectivă în societate. Astfel, acesta este unul dintre aspectele fundamentale ale statusului studentului, deoarece unii consideră că un intelectual trebuie să fie apărut de influențele nefaste ale societății, menirea lui fiind numai aceea de a se ocupa de pregătirea sa științifică, profesională, pe când alții, accentuează necesitatea integrării în societate, explicându-și poziția prin faptul că doar acolo se pot realiza cu adevărat ca viitori intelectuali (Zanden J., W. Vander) [11].

În urma realizării training-ului s-au observat și schimbări semnificative privind reprezentarea subiecților despre sine și relațiile interpersonale cu colegii (testul sociometric și Rosenberg). S-au evidențiat creșteri a valorilor scop și instrumentale, și anume la nivelul de activism, autocontrol, inițiativă, independență, perseverență. În faza

de posttest la studenții grupului experimental s-a depistat mai multă încredere în sine, tendința de autorealizare, de implicare în activitățile de grup.

Procesul de adaptare psihosocială a studentului îl face pe acesta, prin profilul său psiho-social, să devină un actor constant al mediului universitar, axat pe cunoștințe, valori și responsabilitate.

Tabelul 3.2 Valorile medii privind nivelul de adaptare psihosocială (C. Rogers).

Eșantionul	Experiment de constatare <i>Coefficientul de adaptare</i>	Experiment de control <i>Coefficientul de adaptare</i>	diferența	Semnificația statistică
Gr.exp (GE)	2,09	4,03	+1,94	p <0,05
Gr. de contr.(GC)	2,23	2,48	+0,25	-

În urma implementării ședințelor de creștere a capacităților adaptive a personalității am reușit să obținem o schimbare cantitativă a nivelului de adaptare psihosocială după testul Rogers, obținând o creștere semnificativă a coeficientului de adaptare psihosocială pentru GE cu 1,94 p. medii. Menționăm că schimbările cantitative și calitative obținute sunt rezultatul activităților organizate în comun cu studenții anului I și a eforturilor depuse de aceștia în scopul depășirii situațiilor dificile apărute.

Tabelul 3.3 Valorile medii posttest privind nivelul stimei de sine (Rosenberg) pentru GC și GE

Eșantionul	Experiment de constatare	Experiment de control	diferența	Semnificația statistică
Gr.exp(GE)	9,52	16,82	+7,3	p <0,01
Gr. de contr.(GC)	12,48	12,69	+0,21	-

Din rezultatele medii reprezentate în tab. 3.3. privind nivelul stimei de sine, observăm că s-au produs schimbări cantitative pentru studenții din ambele eșantioane. Astfel, indicele stimei de sine la studenții grupului experimental a crescut cu 7,3 p., ce denotă o semnificația după Wilcoxon. În schimb, la studenții din GG indicele nivelului de stimă a crescut doar cu 0,21 p, ceea ce conform testului Wilcoxon nu reprezintă o schimbare semnificativă.

În urma prezentării rezultatelor testului Rosenberg determinăm că schimbările semnificative, obținute de studenții GE privind nivelul stimei de sine se datorează mobilizării și organizării generale a Eu-lui personal în cadrul ședințelor de creștere a capacităților adaptive. Ținem să menționăm, că interesul și perseverența studenților de a-și cunoaște propriile capacități a fost un moment important pentru obținerea rezultatelor pozitive. Implicarea activă a studenților anului I de studiu în cadrul activităților organizate a condiționat dezvoltarea competențelor comunicative a acestora și manifestarea unui comportament mai sigur, echilibrat.

Datele înregistrate și constatările efectuate ne-au dat posibilitatea confirmării ipotezei: dezvoltarea capacităților adaptative asigură eficientizarea procesului de adaptare psihosocială la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior.

În conformitate cu rezultatele obținute la faza experimentului de control, drept concluzii putem propune următoarele constatări:

1. Evaluarea programului de training a demonstrat că activitățile din cadrul acestuia au îmbunătățit semnificativ capacitățile de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior, manifestările comportamentale interpersonale, percepția personală și conținutul valoric a acestora.

2. Au fost identificate anumite trăsături distinctive pentru fiecare profil de personalitate, în corespundere cu nivelul de adaptare psihosocial determinat.

3. Au fost propuse diverse condiții psihosociale de antrenare și formare a capacităților de adaptare psihosocială la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior.

4. Analiza comparativă a datelor la test și retest a scos în evidență diferențe semnificative la profilurile de personalitate în ce privește nivelul de adaptare psihosocial, cât și nivelul stimei de sine, fapt ce confirmă că programul de antrenare și formare a capacităților de adaptare la studenții anului I din instituțiile de învățământ superior duce la schimbări calitative în dezvoltarea unui nivel de adaptare psihosocial calitativ.

5. Consilierea psihologică a subiecților în aspectul autoevaluării corecte s-a dovedit a fi destul de importantă, deoarece aceasta a favorizat atât creșterea încrederii în sine, sporirea gradului de socializare, aprecierea adecvată a potențialului propriu, cât și revizuirea conținutului valoric propriu.

6. S-a confirmat că organizarea complexă a activităților de profilaxie și recuperare a stărilor de neadaptare psihosocială la studenții anului I de studii are un impact pozitiv asupra personalității întregi a studentului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele cercetării în mare măsură rezolvă problema adaptării psihosociale a studenților la sistemul universitar prin structurarea diferitor elemente a cunoștințelor psihologice despre subiect într-un sistem ierarhic unic.

S-a demonstrat că procesul de adaptare psihosocială este un proces deosebit de important în devenirea și maturizarea personalității studentului anului I de studiu. Acest proces este multiaspectual, dinamic și influențat de factorii subiectivi și obiectivi de origine biologică, socială, psihologică.

Factorii ce influențează negativ procesul de adaptare psihosocială a studenților anului I de studiu sunt:

- nivelul insuficient de pregătire conform curriculumului în învățământul general; restanțe la compartimentul responsabilitate personală și activitate instructivă;

- necesitatea de noi deprinderi și priceperi de asimilare a informației, de implicare a memoriei verbal-logice și a gândirii abstracte, a concentrării și distribuirii atenției, a reglajului volitiv;

- nivelul scăzut al culturii generale, al educației moral-etice și tehnologice, manifestate pe fondul limitat de experiență de viață și maturitate socială redusă, infantilitate socială și conceptuală despre lume;

- exprimarea insuficientă a intereselor pentru obținerea profesiei sau alegerea greșită a profesiei și a căii în viață;

- neîncrederea în forțele proprii, îndoială în posibilitățile învățării eficiente în instituția superioară, ca rezultat al conștientizării de către studenți a factorilor enumerați mai sus.

S-a stabilit că în procesul de adaptare psihosocială a studenților intervin modificări în manifestarea trăsăturilor de personalitate, precum în interior, așa și în cadrul interrelațiilor între ele.

S-a demonstrat că nivelul adaptării studentului în mediul universitar depinde, în mare măsură, de caracteristicile individuale ale personalității.

S-a dovedit că caracteristicile integrale sunt determinate nu de suma de trăsături pe care le formează, dar de sistemul de relații care există între ele. Formarea lor se supune principiului reglementării cauzale, care presupune orientarea spre atingerea scopului în corespundere cu schimbarea cerințelor societății.

S-a determinat că îmbinarea tipică a calităților psihice ale personalității presupune existența modalităților tipice de adaptare psihosocială a studenților în instituția superioară de învățământ.

Pentru prima dată s-a realizat analiza factorială pentru stabilirea asemănarilor și deosebirilor particularităților de personalitate a studenților anului I de studiu în procesul de adaptare psihosocială.

Au fost stabilite unele îmbinări tipice a factorilor primari, care sunt mai stabili îmbinării factoriale. Factorii primari sunt des întâlniți la subiecții cercetați, ceea ce a constituit o caracteristică de bază.

Au fost stabilite două profiluri de personalitate cu următoarele caracteristici: tipul I: orientarea socială spre activități comune; extroversia, anxietate redusă; tipul II: orientarea spre interesele personale, introversia, anxietate evidentă.

În procesul de adaptare se stabilesc relații dintre caracteristicile primare de personalitate și scopurile activității specifice, ce determină formarea de noi trăsături integrale. Aceste relații la rândul său demonstrează dezvoltarea procesului de adaptare psihosocială al individului concret.

A fost determinat că procesul de adaptare a studentului anului I de studiu este axat pe relația tridimensională: factori primari de personalitate – caracteristici integrale de personalitate – tipuri de personalitate.

Sunt determinate caracteristicile și particularitățile comportamentale de stil, mijlocite de trăsăturile individuale tipologice și faptul că ele sunt predominante, determinând starea procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

S-a stabilit că procesul de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior poate fi optimizat prin implementarea unor condiții de eficientizare a acestuia.

S-a stabilit că problemele de adaptare psihosocială ale studenților pot fi generate de profilul psihosocial, nivelul stimei de sine, imaginea de sine, poziția socială precară ocupată în cadrul grupului de egali, alegerea unor modele ideale nepotrivite, evenimente semnificative cu efecte nocive, ce nu au fost gestionate eficient.

S-a dovedit că dificultățile de integrare ale studenților în mediul universitar pot fi depășite prin suport afectiv, moral, social oferit de colegi, părinți, profesori, persoane semnificative din viața acestuia. Sprijinul și atenția acordate studentului determină depășirea problemelor specifice vârstei.

Problema abordării întreg a studierii și diagnosticării adaptării psihosociale a studenților poate fi rezolvată prin elaborarea și formarea cu ajutorul procedurilor succesive specifice a profilului de personalitate generalizat, orientat spre un individ concret. Aceste profile pot fi utilizate în cadrul ședințelor de consiliere individuală a studenților, a activităților psihorecuperatorii individuale și de grup și în cadrul activităților (curriculare și extracurriculare) organizate în mediul universitar.

Concluziile efectuate în urma realizării cercetărilor noastre ne-au permis să formulăm câteva recomandări adresate studenților, psihologilor, profesorilor, mentorilor și managerilor universitari.

Rezultatele cercetării ne permit să oferim următoarele **recomandări**:

- Promovarea unui sistem de orientare școlară și profesională la nivel de școli, colegii, comunitate orientat spre: crearea condițiilor pentru cunoașterea, autodeterminarea și automotivarea pentru viitoarea profesie aleasă.

- În scopul optimizării procesului de adaptare psihosocială apare necesitatea de a organiza în primul an de studii un complex de activități, ce ar asigura mai rapid și eficient procesul de adaptare psihosocială și depășirea dificultăților de adaptare psihosocială.

- În acest context, pentru asigurarea unei adaptări psihosociale eficiente la studenții anului I de studiu este necesar de a:

- deschide cabinete de consiliere psihologică specifice instituțiilor de învățământ;
- informa continuu societatea privind specificul psihosocial al studentului începător.
- implica activ membrii societății (familia, grupurile sociale de apartenență al adolescentului) în procesul de adaptare psihosocială a studentului la mediul universitar;
- utiliza continuu strategii și tehnologii moderne de comunicare în mediul academic universitar.

Reieșind din particularitățile specifice ale personalității studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și caracterul complex al procesului de adaptare psihosocială, metodologia de cercetare folosită de noi poate fi utilizată în diverse instituții superioare de învățământ, ținând cont de specificul profesiei alese și de curriculum-ul universitar.

BIBLIOGRAFIA

1. Bucun N. Evaluarea eficienței învățării prin prisma pedagogiei competențelor. În: *Univers Pedagogic*, Chișinău, 2014, nr 1, p. 3-16.
2. Bucun N., Puzur E. Statutul sociometric factor determinant al adaptării psihosociale. În *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Școala modernă – provocări și oportunități*, Chișinău, IȘE, 2015, p. 412-415.
3. Bolboceanu A. Psihologia comunicării. În: *Univers Pedagogic*, Chișinău, 2007. 136 p.
4. Golu P. Psihologia grupurilor sociale și a fenomenelor colective. București: Miron, 2004. 325p.
5. Neculau A. Manual de psihologie socială. Iași: Polirom, 2004. 352 p.
6. Paladi O. Conștiința de sine și sistemul de valori al personalității adolescentului. Chișinău: Print-Caro, 2013. 223 p.
7. Pleșca M. Mecanismele psihologice de bază ale adaptării studenților la activitatea de învățare. Teză de doctor, Chișinău, 2002.
8. Platon C. Teoria și metodologia evaluării în învățământul superior. Autoref. tezei de dr. hab. în pedagogie. Chișinău, 2005. 36 p.
9. Prodan - Puzur E. Motivația personalității ca componentă a adaptării psihosociale a studenților anului I de studii universitar. În: *Analele Științifice ale USM*, Chișinău, 2005, vol. III, p.324-326.
10. Puzur E., Determinantele adaptării psihosociale a adolescenților la sistemul de instruire universitar. În: *Revista științifică a USM*, 2007, nr.9, p.264-268.
11. Puzur E. Caracteristicile procesului de adaptare psihosocială a studenților la mediul universitar. În: *Revista științifică a USM*, Chișinău, 2008, nr.5 (15), p. 179-183.
12. Puzur E. Contextul psihosocial al personalității studenților anului I de studiu universitar. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Optimizarea învățământului în contextul societății bazate pe cunoaștere*. Chișinău, IȘE, 2012, p. 364-366.
13. Puzur E. Adaptarea psihosocială a studenților anului I de studiu cu diferit statut social. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Educația pentru dezvoltare durabilă: inovație, competitivitate, eficiență*, IȘE, 2013, p. 807 – 812.
14. Puzur E. Conținutul valoric – indicator al adaptării psihosociale a studenților anului I. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne*, V.II, Chișinău, IȘE, 2014, p. 317-323.
15. Puzur E. Maturitatea socială – indicator al adaptării psihosociale. În: *Revista „Univers Pedagogic”*, Nr.3, 2014, p.45-49.
16. Puzur E. Modalități de antrenare și formare a capacităților adaptive la studenți. În: *Revista Univers Pedagogic*, Nr.3. 2015, p.58-61;
17. Racu I. Psihodiagnoza. Teste psihologice. Chișinău: UPS „I.Creangă”, 2014. 473 p.

18. Racu A., Popovici D., Danii A. Psihopedagogia integrării. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 184 p.
19. Rusnac S. Preocupări contemporane ale psihologiei sociale. Chișinău: RVR, 2007. 264 p.
20. Țărnă E. Adaptarea studentului în mediul universitar. Chișinău: UPS „I. Creangă”, 2013. 192p.
21. Zlate M., Negovan V. Adaptare și strategii de adaptare. Probleme fundamentale ale psihologiei și științelor educative. București: Editura Universității, 2006. 180 p.
22. Агаджанян Н.А. Проблемы адаптации и учение о здоровье: учебное пособие / Н.А. Агаджанян, Р.М Баевский, А.П. Берсенева. М.: Издательство РУДН, 2006. 284 с.
23. Березин Ф.Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. Л.: Наука, 1988. 270 с.
24. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Психология формирования личности. М.: МПА, 2004. 358 с.
25. Воложин А.И., Субботин Ю.К., Адаптация и компенсация-универсалбный биологический механизм приспособления. М., 1987. 176 с.
26. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва: Изд-во АСТ, 2008. 671 с.
27. Кёр Л.С., Раку Ж.П. Представления современных студентов о самоуважении. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială. Chișinău: UPS „I. Creangă”. 2009, nr. 3 (16), p. 61-65.
28. Лагерев В.В. Адаптация студентов к условиям обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками. М., Вып. 3, 1991. 48 с.
29. Меерсон Ф.З. Адаптация, стресс и профилактика. М.: Наука, 1986. 278 с.
30. Рогинская Т.И. Изменение системы личностных характеристик в процессе адаптации студентов: Автореф. дис. канд. психолог. наук. Л., 1987. 17 с.
31. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: Учеб. пособие для студ. пед. вузов. М.: «Академия», 2001. 304 с.

ADNOTARE

Puzur Elena. Adaptarea psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior. Teza de doctor în psihologie. Chișinău, 2016.

Structura tezei include: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 211 de surse, adnotare (română, engleză, rusă), concepte-cheie în limbile română, rusă, engleză, lista abrevierilor, 133 pagini de text de bază, 18 tabele, 21 figuri, anexe.

Publicații la tema tezei: 9 lucrări științifice.

Concepte-cheie: adaptare psihosocială, dezadaptare psihosocială, nivel de adaptare, abilități de adaptare, condiții de adaptare, maturitate socială, orientări valorice ale personalității, personalitatea studentului, profil de personalitate, socializare.

Domeniul de studiu reprezintă psihologia socială.

Scopul cercetării constă în stabilirea particularităților de personalitate și influența acestora asupra procesului de adaptare a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și promovarea unor condiții psihosociale de eficientizare a acestuia.

Obiectivele cercetării vizează: analiza teoretică a conținutului și particularităților psihosociale ale procesului de adaptare; analiza factorilor ce influențează procesul de adaptare a studenților; determinarea metodelor de psihodiagnostic pentru evidențierea particularităților tipologice de personalitate; determinarea particularităților psihosociale de personalitate a studenților supuși procesului de adaptare; descrierea relațiilor reciproce dintre indicii psihosociale de personalitate în procesul de adaptare; stabilirea și descrierea tipurilor de personalitate de bază, influențate de factorii primari în procesul adaptării psihosociale; determinarea și implementarea unor condiții psihosociale de ameliorare și accelerare a procesului de adaptare a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în stabilirea interacțiunii dintre particularitățile de personalitate ale studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și procesul de adaptare psihosocială al acestora; sunt determinate profilurile psihologice de personalitate și nivelul de adaptare psihosocială al studenților anului I din instituțiile de învățământ superior; sunt propuse condiții de accelerare a procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

Problema științifică importantă soluționată constă în stabilirea condițiilor de accelerare a procesului de adaptare psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior, în concordanță cu particularitățile specifice de personalitate ale acestora.

Valoarea teoretică a cercetării: au fost determinate caracteristicile procesului de adaptare psihosocială a studenților la mediul universitar și particularitățile psihosociale tipice ce se manifestă în cadrul procesului de adaptare la condițiile învățământului universitar; s-au stabilit relațiile dintre nivelul de adaptare psihosocială a studenților și trăsăturile lor de personalitate; a fost determinat complexul de calități individuale care formează trăsăturile tipologice specifice ale structurii personalității în cadrul procesului de adaptare psihosocială.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în: argumentarea posibilității practice de administrare a tehnicilor, metodelor aplicate în cadrul cercetării noastre în calitate de instrumentar de diagnosticare a procesului de adaptare a studenților la sistemul de instruire universitar; metodele utilizate și rezultatele obținute pe baza lor pot fi folosite în serviciul de consiliere în instituțiile de învățământ superior, în scopul modelării comportamentului și a modalităților de adaptare psihosocială a studenților anului I; rezultatele experimentale vor contribui la organizarea optimală a procesului de diagnosticare a situațiilor de neadaptare; la prognozarea evoluției procesului de adaptare psihosocială a studenților la diferite etape de studii; la eficientizarea și accelerarea procesului de adaptare psihosocială a studenților la instruirea universitară. Programul psihologic de eficientizare a procesului de adaptare psihosocială a studenților poate fi aplicat în activitățile de educație curriculară și extracurriculară din cadrul instituțiilor de învățământ superior.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin experimentarea condițiilor psihosociale de ameliorare și accelerare a procesului de adaptare a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior.

АННОТАЦИЯ

Пузур Елена. Психосоциальная адаптация студентов I-го курса высших учебных заведений. Диссертация на соискание учёной степени доктора психологии. Кишинёв, 2016.

Структура работы: Диссертация содержит: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографию (211 названий), аннотацию (на румынском, русском и английском языках), ключевые концепции на румынском, русском и английском языках, список сокращений, 133 страницы основного текста, 18 таблиц, 21 фигура, приложения.

Публикации по теме диссертации: 9 научных работ.

Ключевые концепции: психосоциальная адаптация, психосоциальная дезадаптация, уровень адаптирования, адаптивные навыки, условия адаптирования, социальная зрелость, ценностные ориентации личности, личность студента, профиль личности, социализация.

Область исследования: социальная психология.

Цель научной работы состоит в том, чтобы определить личностные особенности и их влияние на процесс адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений и продвижение определённых психосоциальных условий для эффективности процесса.

Задачи исследования: теоретический анализ содержания и психосоциальных особенностей адаптационного процесса; анализ факторов влияющих на процесс адаптации студентов; определение методов психодиагностики для выявления типологических особенностей личности; определение психосоциальных особенностей личности студентов, подлежащих процессу корректировки; описание взаимоотношений психосоциальных указателей личности в процессе адаптации; определение и описание основных типов личности находящихся под влиянием первоначальных факторов в процессе психосоциального адаптирования; разработка и внедрение психосоциальных условий улучшения и ускорения процесса адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений.

Новизна и оригинальность научного исследования заключается в установлении взаимодействия личностных особенностей студентов I-го курса высших учебных заведений и процесса их психосоциальной адаптации; определены психологические профили личности и уровень психосоциальной адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений; предложены условия ускорения процесса психосоциальной адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений.

В рамках исследования **решена важная научная проблема** созданию условий ускорения процесса психосоциальной адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений, в соответствии с их специфическими особенностями личности.

Теоретическая значимость исследования: были определены характеристики процесса психосоциальной адаптации студентов в университетской среде и типичные психосоциальные особенности личности, которые проявляются в процессе адаптации к условиям высшего образования; были установлены отношения между уровнем психосоциальной адаптации студентов и их личностными особенностями; был определён комплекс индивидуальных качеств, которые образуют типологические особенности структуры личности в процессе психосоциальной адаптации.

Практическая значимость исследования заключается в аргументировании практических возможностей управления внедрённых приёмов и методов, использованных в процессе нашего исследования в качестве диагностических средств в процессе адаптации студентов к университетскому образованию; использованные методы и результаты полученные на их основании могут быть использованы в процессе психологического консультирования в высших учебных заведениях в целях моделирования поведения и способов психологической адаптации студентов I-го курса; результаты эксперимента помогут в оптимальной организации диагностирования процесса дезадаптации, в прогнозировании эволюции процесса психосоциальной адаптации студентов на разных этапах обучения, эффективности и ускорения процесса психосоциальной адаптации студентов к высшему образованию. Психологическая программа эффективности психосоциальной адаптации студентов может быть использована на воспитательных и внеклассных мероприятиях в рамках высших учебных заведений.

Внедрение научных результатов было реализовано путём экспериментирования условий улучшения и ускорения процесса адаптации студентов I-го курса высших учебных заведений.

ANNOTATION

Puzur Elena. Psychosocial adaptation of first year students to the university. PhD Thesis in Psychology . Chisinau, 2016.

Thesis structure includes: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography is from 211 sources, annotation (Romanian, English, Russian), key concepts in Romanian, Russian, English, list of abbreviations, 133 pages of main text, 18 tables, 21 figures, annexes.

Publications on the thesis's theme: 9 scientific papers.

Key concepts: psychosocial adaptation, psychosocial inadequacy, level of adaptation, adaptation skills, adapting conditions, social maturity, value orientation of personality, the personality of the student, personality profile, socialization, social status, self-esteem.

Field of study is social psychology.

The research purpose is to establish personality features and their influence towards the adjustment process of first year students to the university environment and promoting efficient psychosocial conditions thereof.

Research objectives relate to: theoretical analysis of the content and features of psychosocial adaptation process; analysis of the factors influencing the process of students' adaptations; determining the methods of psychological diagnosis for highlighting the personality typology; determining particularities of personality of students undergoing psychosocial adaptation process; description of mutual relations between psychosocial personality clues in the adaptation process; establish and describe the basic types of personality, influenced by the primary factors in the psychosocial adaptation; development and implementation of psychosocial adaptation conditions and accelerate the process of adaptation of first year students.

The novelty and the originality of the scientific investigation consists in: establishing the interaction between particularities of personality of first year students in higher education universities and the process of their psychosocial adaptation; determining personality psychological profiles and the level of psychological adaptation of first year students from universities; there are suggested conditions of accelerating the process of psychological adaptation of first year students from universities.

The important solved scientific problem is to establish the conditions of acceleration of the psychosocial adaptation process of first year students in universities, in accordance with their specific personality particularities.

The theoretical importance of the research: there were determined the characteristics of psychosocial adaptation process of students to university environment and typical psychosocial particularities which are manifested within the adaptation process to the conditions of university environment; relations were established between the level of psychosocial adaptation of students and their personality traits; it was determined the complex of individual qualities forming typological features specific to the personality structure in the process of psychosocial adaptation.

The practical value of the research consists in: argumentation of the practical possibility of management techniques, methods applied in our research as instruments of diagnostic of the process of students' adaptation to the university training system; the methods used and the results based on them can be used in counseling service in higher education institutions, to modeling behavior and ways of psychosocial adaptation of the students within the learning activities; experimental results will contribute to optimal organization of the diagnostic process of non-adaptation situations; forecasting evolutions process of students' adaptation at different stages of study; to the streamlining and accelerating the process of psychosocial adaptation of students to university training. The psychological model of making more efficient the adjustment process can be applied to students in curricular and extra-curricular educational activities within higher education institutions.

The implementation of scientific results were achieved by experimenting psychosocial conditions of improvement and acceleration of the adaptation process of first year students in institutions of higher education.

PUZUR ELENA

**ADAPTAREA PSIHOSOCIALĂ A STUDENȚILOR ANULUI I
DIN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR**

511.03 – PSIHLOGIE SOCIALĂ

**Autoreferatul
tezei de doctor în psihologie**

Aprobat spre tipar: 12.02.16
Hârtie ofset. Tipar digital.
Coli de tipar 1,8

Formatul hârtiei A4
Tiraj 100 ex.
Comanda 6

**SRL „PRINT-CARO”
Str. Mircești 22/2
Tel. 22-85-33-86**